

התעשייה

1. קווי ההתפתחות העיקריים

בהתפתחות התעשייה בשנת 1964 נמשכו, בעיקרן, המגמות אשר שררו בשלוש השנים האחרונות. הגידול בפיריון, אשר בלט במיוחד בשנים 1962 ו-1963, נמשך גם בשנת 1964. ההאטה בהתרחבות הייצוא, אשר משנת 1962 ואילך התבטאה בירידה מתמדת בחלקו של הייצוא בתוספת התפוקה, גברה בשנת 1964, וזו השנה הראשונה מאז 1957, שבה שיעור הגידול בייצוא התעשייתי היה נמוך אף משיעור הגידול בתפוקה.

לחץ התרחבות הביקוש המקומי גרם, כבשנתיים הקודמות, לא רק להאטה בייצוא אלא גם ללחץ ביקוש בשוק העבודה, שהתבטא במחסור בכוח אדם.

הייצור התעשייתי גדל בשנת 1964 ב-14 אחוזים בקירוב, בדומה לשיעור הממוצע בשנים האחרונות. עיקר הגידול נעוץ בהתרחבות מלאי גורמי הייצור של התעשייה, אולם חלק ניכר יש לזקוף גם לעלייה בפיריון. מלאי ההון הגולמי הריאלי עלה ב-11 אחוזים בקירוב. מספר ימי העבודה עלה ב-7 אחוזים, ואילו התפוקה הריאלית, עלתה, כאמור, ב-14 אחוזים.

ערך התפוקה במחירים שוטפים הגיע ל-6.183 מיליוני ל"י, לעומת 5.204 מיליוני ל"י בשנת 1963 — עלייה נומינאלית בשיעור 19 אחוזים. שיעור עליית מחירי התעשייה נאמד בין 2 ל-4 אחוזים.¹ העלייה ברמת המחירים הממוצעת נובעת ברובה משינויי מחירים שאירעו בשוק המקומי. במשך שנת 1963 עצמה שררה יציבות מחירים כמעט מוחלטת, וההבדל בין רמת המחירים הממוצעת בשנת 1964 לבין זו של 1963 נעוץ כולו בעליות מחירים שחלו במשך שנת 1964, ובעיקר במחציתה השנייה.²

אף בשנת 1964 — כמו בשתי השנים שקדמו לה — חלה עלייה רבה בביקוש למוצרי התעשייה. הלחץ לעליית מחירים אשר נוצר כתוצאה מכך, נבלם בעיקרו אף השנה על ידי אמצעים, אשר הופעלו במסגרת מדיניות יציבות המחירים, מתוך שיקולים של עידוד הייצוא. מדיניות זו עשויה להיות אפקטיבית כאשר העלייה הרבה בביקוש היא תופעה ארעית, ובתנאי שהיציבות מונעת גם את האמרת מחירי גורמי הייצור. אולם, הלחץ אשר הופעל בשתי השנים האחרונות כוון, בעיקרו, אל מחירי המוצרים התעשייתיים, מבלי שיצומצם עודף הביקוש עצמו. לפיכך, עלו מחיריהם של תפוקות הענפים האחרים והמחיר היחסי של מוצרי התעשייה ירד. חלה החשה בגידול בביקוש למוצרי התעשייה, ובעקבות זאת — גם בביקוש לעובדים. בתנאים של תעסוקה מלאה מביא הדבר ללחץ לעליית השכר.

בשיעור העלייה במספר המועסקים בתעשייה ניכרת מגמת ההאטה, שראשיתה בשנת 1962. המספר הממוצע של המועסקים בתעשייה עלה בשנת 1964 ב-5 אחוזים, לעומת 8 אחוזים בשנת

¹ העלייה הנומינאלית של ערך התפוקה הגיעה ל-19 אחוזים, לעומת עלייה ריאלית בשיעור 14 אחוזים; מדד המחירים המרמז (implied) מגיע, איפוא, ל-4 אחוזים בערך. לעומת זאת, העלייה במדד המחירים על יסוד מדידה ישירה מגיעה ל-2 אחוזים בלבד (ראה גם הערת הסבר ללוח י"ב-3).

² ראה פרק ו' "המחירים".

התפוקה והתשומה של גורמי הייצור, 1958 עד 1964

ממוצע שנתי		אחוז העלייה לעומת השנה הקודמת						
1963 עד 1964	1959 עד 1961	1964	1963	1962	1961	1960	1959	
14.2	14.4	13.9	15.5	13.4	16.7	11.6	15.4	התפוקה הריאלית
6.9	9.9	5.2	7.5	8.3	12.5	8.6	9.0	מספר השכירים
6.7	9.8	5.3	7.4	7.8	12.9	8.7	8.3	מספר עובדי הייצור
								מספר ימי העבודה —
7.9	11.4	7.1	9.0	7.6	13.2	9.2	11.6	עובדי הייצור
12.9	12.9	10.0	11.0	12.5	11.3	15.0	12.8	מלאי ההון הגולמי הריאלי
5.5	2.8	6.3	5.0	5.3	3.0	2.1	3.4	התפוקה ליום עבודה
4.7	1.6	5.5	5.3	3.7	3.6	0.4	3.0	השינוי בפיריון הכולל
10.9	5.0	9.1	11.6	12.2	9.0	3.5	4.0	השכר הנקוב ליום עבודה
17.7	26.6	13.5	21.1	19.6	19.4	22.1	43.7	הייצוא

* ממוצע ניאומטרי.

ה מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

1963. תשומת העבודה גדלה בשנת 1964 בשיעור גבוה יותר — 7 אחוזים. אולם אף כאן ניכרת האטה לעומת השנה הקודמת, שבה עלה מספר ימי עבודה ב-9 אחוזים. השכר הנקוב ליום עבודה עלה ב-9 אחוזים, לעומת 12 אחוזים בשנה הקודמת. למרות עלייה זו, שררה עדיין הרגשת מחסור בעובדים. את התפתחות התעשייה בשנת 1964 יש לסקור לאור המגמות שהחלו מסתמנות בשנים 1961-1962. השינוי העיקרי שחל באותה תקופה הוא העלייה המהירה בביקוש, שהביאה להאמרה ניכרת במחירי המוצרים בשוק המקומי, לאחר יציבות יחסית במחירים בתקופה 1958 עד 1961. עליית מחירים זו נסתייעה בחלקה על ידי קירטול גובר.

הייצור התעשייתי עלה בשנים 1962 עד 1964 בשיעור דומה לממוצע השנתי בתקופה 1958 עד 1961, ואילו הגידול השנתי בייצוא התעשייתי, למעט יהלומים, הואט במידה ניכרת, לעומת התקופה הקודמת וקצב הגידול של המכירות לשוק המקומי הואץ. התפתחות זו עומדת בניגוד לעלייה הגדולה במיוחד, שחלה בחלקו של הייצוא בייעודי התפוקה התעשייתית בשנים 1958 עד 1961.

עם הירידה בשיעור האבטלה הכללי במשך חלה בשנים 1961 עד 1964 החשה בעליית השכר הנקוב למועסק. המחסור בעובדים, אשר שרר עד לפני שנים אחדות לגבי כוח העבודה המיקצועי בלבד, חרג מתחום זה והיה למחסור כללי בכוח העבודה המיקצועי והבלתי-מיקצועי גם יחד. הגידול הרב יותר בתפוקה לעובד בשלוש השנים האחרונות, לעומת התקופה שקדמה, לא הדביק עליית שכר זו והוצאות השכר ליחידת תפוקה עלו במידה ניכרת. כמו כן עלו מחירי השירותים ומוצרי הביניים המשמשים, בין השאר, כתשומות לענפי הייצוא. אותה עת נותר מדד מחירי הייצוא פו"ב כמעט ללא שינוי והתמורה בלירות לדולר יצוא אף היא לא עלתה, למעשה, במשך תקופה זו אלא במעט, ואף זאת רק בתחילת התקופה. מאחר שמחירי המוצרים התעשייתיים לשוק המקומי עלו, לא נפגעה ריווחיות הייצור לשוק המקומי, בעוד שהכדאיות היחסית של הייצור לשוקי הייצוא ירדה.

הפחות בשנת 1962 לא הביא לעלייה של ממש בשער האפקטיבי לגבי חלק ניכר מענפי הייצוא. לעומת זאת, מערכת מכסי מגן, אשר נקבעה במסגרת הליברליזציה, העניקה הגנה רבה לשוק המקומי. שיעורי המכס הנמוכים ביותר¹ אשר הוטלו עם הסרת ההגנה המינהלית נמצאים בגבולות של 45–60 אחוזים וחלים על מוצרי המתכת והציוד החשמלי, ואילו שיעורים גבוהים יותר — 100 עד 200 אחוזים — מצויים בענפי המישינה של טכסטיל וההלבשה ו-170 עד 270 אחוזים — על מכוניות נוסעים. בשים לב לעובדה שרמת המכס על חומרי גלם מיובאים, שאינם מיוצרים בארץ, היא נמוכה הרבה יותר ומצויה בתחום שבין 0 ל-10 אחוזים — הרי שההגנה על הערך המוסף בייצור שנועד לשוק המקומי הינה אף גבוהה מזו המשתקפת בשיעורי המכס הרשמיים, המהווים הגנה על המוצר המוגמר כולו, לרבות הייבוא הישיר הכלול בו. לעומת זאת, שער החליפין של דולר ערך מוסף בייצוא הינו ברוב הענפים שער החליפין הרשמי, אם כי הוא גבוה ממנו בענפים, שבהם נתמך הייצוא על ידי קרנות השוואה.

ההפליה בין שער ההגנה המוענק לייצור עבור השוק המקומי לבין שער החליפין בייצוא יוצרת עיוותים בהקצאה הנכונה של גורמי הייצור, שהשפעותיהם הן ארוכות טווח. ענפים בלתי יעילים, המייצרים לשוק המקומי, עשויים ליהנות מעדיפות על ענפים יעילים המייצאים חלק גדול יותר מתפוקתם. מכאן שהשקעות המיועדות לשוק המקומי עשויות ליהנות מעדיפות על פני השקעות, אשר השוק העומד בפניהן הינו, בעיקרו, שוק הייצוא, גם כאשר מחיר הדולר הנחסף גבוה ממחיר דולר ערך מוסף.

ערך הייצוא התעשייתי הגיע בשנת 1964 ל-281 מיליון דולר פו"ב, לעומת 248 מיליון דולר בשנת 1963 — עלייה בסך 13.5 אחוזים. שיעור זה נמוך במידה רבה משיעור העלייה אשר הושג בשנת 1963 — 21.1 אחוזים. בשנים קודמות נגרמה ההאטה בשל ענפי הייצוא, למעט היהלומים, אך בשנת 1964 חלה האטה רבה, הן בקצב הגידול ביצוא היהלומים והן בכלל הייצוא התעשייתי, מלבד היהלומים.

בהתפלגות תוספת התפוקה הריאלית בין הייעודים חלה עלייה בחלקם של השימושים המקומיים. חלקם של סך השימושים המקומיים בתוספת התפוקה היה 77.4 אחוזים בשנת 1964, לעומת 70.9 אחוזים בשנת 1963. הייצוא הגיע ל-23.6 אחוזים לעומת 29.1 אחוזים בשנת 1963. התפלגות התפוקה בשלוש השנים האחרונות שונה בצורה בולטת, לעומת השנים 1958 עד 1961, שבהן עלה בהתמדה חלקו של הייצוא בכלל התפוקה. כבשנת 1963, כן גם בשנת 1964 חלו שינויים ניכרים בהתפלגות התפוקה הריאלית בתוך ענפי המישינה בין השימושים הסופיים. הדבר בלט בענפים המשווקים בעיקר לשוק המקומי. במרבית הענפים הללו עלתה התפוקה בשיעור ניכר, אך שיעור הגידול הריאלי במכירות לשוק המקומי היה גבוה יותר וחלקו היחסי של הייצוא ירד. גם בענפי הצמיגים, המלט, הזכוכית וצינורות המתכת — אשר הגידול בהם היה בשנים 1958 עד 1962 חלק ניכר מהגידול המוחלט בסך הייצוא התעשייתי, למעט היהלומים — נטל השוק המקומי חלק גדול מן הגידול בתפוקתם ובהיקף הייצוא חלה ירידה מוחלטת.

2. התפתחות התפוקה

הערך הריאלי של כלל תפוקת התעשייה בשנת 1964 היה גבוה ב-13.9 אחוזים מאשר בשנה הקודמת. עלייה זו מצביעה על המשך המגמה, אשר ציינה את קצב הגידול של התפוקה התעשייתית בשנים האחרונות.

התרחבות הייצור הקיפה את כל ענפי התעשייה. דפוס שיעורי הגידול של הענפים השונים מצביע על מגמה של שינוי איטי בהרכב הענפי של תפוקת התעשייה. הענפים בהם עלתה התפוקה

¹ שיעורים אלה אינם כוללים מס קנייה על מוצרי יבוא.

לוח י"ב-2

התפלגות התפוקה הגולמית בתעשייה בין השימושים המקומיים הסופיים לבין הייצוא, 1963 ו-1964

התפלגות תוספת התפוקה						התפלגות התפוקה			
1964			1963			1964			
סך הכל	יצוא	שימושים מקומיים	סך הכל	יצוא	שימושים מקומיים	סך הכל	יצוא	שימושים מקומיים	
100.0	65.3	34.7	100.0	99.9	0.1	100.0	49.7	50.3	מיכרות ומחצבים
100.0	6.4	93.6	100.0	1.6	98.4	100.0	2.4	97.6	בשר, דגים ומוצרי שמן וחלב
100.0	34.5	65.5	100.0	23.4	76.6	100.0	14.6	85.4	מזון אחר
100.0	59.6	40.4	100.0	35.7	64.3	100.0	39.3	60.7	טקסטיל
100.0	23.2	76.8	100.0	-14.5	114.5	100.0	16.6	83.4	הלבשה
100.0	10.0	90.0	100.0	16.1	83.9	100.0	12.7	87.3	עץ ונגרות
100.0	14.5	85.5	100.0	17.4	82.6	100.0	19.6	80.4	נייר והוצאה לאור
100.0	5.6	94.4	100.0	-2.9	102.9	100.0	3.9	96.1	עור והנעלה
100.0	1.9	98.1	100.0	31.9	68.1	100.0	16.7	83.3	גומי ופלסטיקה
100.0	-113.8	213.8	-100.0	-120.1	20.1	100.0	60.4	39.6	צמיגים
100.0	21.7	78.3	100.0	43.1	56.9	100.0	24.9	75.1	כימיקלים
100.0	35.4	64.6	100.0	69.6	30.4	100.0	27.2	72.8	זיקוק חומרי דלק
100.0	1.3	98.7	100.0	40.8	59.2	100.0	8.4	91.6	זכוכית וקרמיקה
100.0	-50.6	150.6	-100.0	-214.2	114.2	100.0	9.4	90.6	מלט
100.0	106.1	-6.1	100.0	96.7	3.3	100.0	99.1	0.9	יהלומים
100.0	-7.5	107.5	100.0	40.1	59.9	100.0	11.8	88.2	מתכת בסיסית
100.0	-311.3	411.3	100.0	44.3	55.7	100.0	13.7	86.3	מוצרי מתכת
100.0	0.6	99.4	100.0	25.9	74.1	100.0	10.1	89.9	מכונות וציוד חשמלי
100.0	8.7	91.3	100.0	-41.3	141.3	100.0	9.5	90.5	ציוד ומכשירים לבית
100.0	22.7	77.3	100.0	-15.7	115.7	100.0	18.2	81.8	כלי הובלה
100.0	23.6	76.4	100.0	29.1	70.9	100.0	23.0	77.0	סך הכל

בשיעור ניכר מעל לממוצע הם הציוד לבית, המיכרות והמחצבים, הגומי והפלסטיקה, העץ והנגרות, וכלי הובלה. נמוך במיוחד היה הגידול בענפי העור ומוצריה, המתכת הבסיסית, הזכוכית, הקרמיקה, המכונות והציוד ובחלק ניכר מענפי המישינה של המזון. ביתר הענפים עלתה התפוקה בשיעור דומה לממוצע.

דפוס זה של התפלגות הענפים סביב הממוצע, לפי שיעור הגידול הריאלי, דומה במידה מסוימת לדפוס ההתפלגות בעבר (ראה לוח י"ב-3). הענפים, אשר העלייה הריאלית בתפוקתם היתה בשנת 1964 גבוהה בשיעור ניכר מן הממוצע, הצטיינו בשיעורי גידול גבוהים מן הממוצע גם בעבר. בענפים ששיעורם היה נמוך מן הממוצע, מועטת יותר מידת הדימיון, אך גם בכמה מהם — ענפי העור וההנעלה ובחלק מענפי המישינה של המזון — ניכר שיעור גידול איטי במשך התקופה כולה. ביתר הענפים ניכרות תנודות גדולות יותר.

ברובם המכריע של הענפים נעוץ השוני בין שיעורי הגידול בתנאי הביקוש. העלייה בביקוש למוצרי התעשייה ניזונה במרבית הענפים מעליית רמת ההכנסה ומגידול האוכלוסיה. חלקם של השינויים במחירים היחסיים, כגורם לשינוי בביקוש העומד בפני הענפים, הוא זעום ביותר.

במרבית הענפים, שתפוקתם גדלה ב־1964 בקצב מהיר — העץ והנגרות, הגומי והפלסטיקה וכלי ההובלה — צפויה עלייה מואצת בביקוש עם עליית רמת ההכנסה. יחד עם זאת, יש לשער שעל הביקוש העומד בפני ענפי הפלסטיקה וכלי ההובלה פעל גם השינוי שחל במחירים היחסיים, הן לעומת תחליפים מייצור מקומי והן לעומת תחליפים מיבוא. המחיר היחסי של מוצרי הפלסטיקה למיניהם, לעומת מוצרים תחליפים מייצור מקומי נמצא בירידה מתמדת, ומטעם זה נדחקה ודאי שורה ארוכה של מוצרים מענפי המישינה של תעשיית הנייר, מוצרי המלט ואף מוצרי המתכת. השינוי החד בתעריפי המכס על כלי רכב מיבוא גרם לירידה ניכרת במחיר היחסי של כלי הרכב מן הייצור המקומי לעומת כלי הרכב היבואיים.

שונה באופיו הוא הגידול המהיר בתפוקת המיכרות והמחצבים. ייעודה העיקרי של תפוקת הענף הם שוקי הייצוא. ענף זה עומד בפני ביקוש גמיש מאוד בשווקים אלו, והגידול המהיר בהיקף הייצור חל עם העלייה המהירה בכושר הייצור. עלייה זו היא פרי ההשקעות שבוצעו בשנים האחרונות והנמצאות עדיין בעיצומן.

שיעור הגידול הנמוך בתפוקת ענפי העור וההנעלה וחלק ניכר מענפי המישינה של ענף המזון נמשך זה שנים אחדות והוא נעוץ בעלייה ברמת ההכנסה. גם שיעורי הגידול בענפי הזכוכית והקרמיקה והמתכת הבסיסית היו נמוכים מן הממוצע בשנים 1963 ו־1964. חלק ניכר מן ההאטה בשיעור הגידול הממוצע בשני הענפים הללו מושפע מכך שערך התפוקה הריאלית בענפי הזכוכית והצינורות היה נמוך במיוחד הן בשנת 1964 והן בשנת 1963. המפעלים בענפים אלו ניצלו רק חלק מכושר תפוקתם, בשל השבתת הייצור בעת התקנת ציוד חדש. הואט גם קצב הגידול בענפי המכונות והציוד ומוצרי מתכת, שאף השנה שרר בהם מחסור חמור בעובדים.

בתקופה שלאחר הפיחות בוטלה לגבי חלק גדול של תפוקת התעשייה ההגנה המינהלית, אשר העניקה הגנה כללית לענפים, שעיקר תפוקתם נועד לשוק המקומי.¹ בנסיבות אלה ניתן היה לצפות, שהמרת ההגנה המינהלית על מוצרים בהגנה פיסקאלית נמוכה היתה מביאה להגברת מידת ההתמחות של הייצור התעשייתי ומשפרת את הקצאת גורמי הייצור, ובכך נעוצה עיקר חשיבותה. חלק מן המוצרים, אשר יוצר עד כה בארץ, היה מפנה מקומו למוצרים מיבוא וגורמי הייצור המתפנים היו מועתקים לענפי יצוא. אולם המרת ההגנה המינהלית בהגנה פיסקאלית התבצעה, בעיקרו של דבר, תוך ציפייה ליעול הייצור על פי דוגמת המוצר המתחרה, כאשר הייבוא משמש תמריץ להעלאת איכות המוצרים המקומיים.

¹ במסגרת ההגנה המינהלית זוכים הענפים מחליפי הייבוא למעמד מועדף, גם כאשר מחיר הדולר כערך מוסף שולי למשך בייצור תחליפי יבוא גבוה ממחיר הדולר כערך מוסף שולי בייצוא.

התפוקה הגולמית בתעשייה, לפי הענף, 1964

(במחירי 1962)

הענף	התפוקה ב"1964	השנינו השנתי הממוצע, 1959 עד 1962	העלייה או הירידה (-) הריאלית לעומת השנה הקודמת		התפלגות	
			1963	1964	סך התפוקה ב"1963	התוספת מ"1963 ל"1964
		(מיליוני ל"י)		(אחוזים)		
מוצרי גומי ופלסטיקה	117	32.9	21.4	27.5	1.8	3.6
ציוד ומכשירים לבית	240	21.6	19.5	22.5	3.9	6.3
מיכרות ומחצבים	137	24.5	23.6	20.6	2.2	3.3
עץ בסיסי ונגרות	471	11.4	20.3	17.1	8.0	9.8
כלי הובלה	326	17.5	21.4	17.1	5.5	6.8
זיקוק חומרי דלק	197	14.7	29.1	14.7	3.4	3.6
מוזן, למעט מוצרי בשר וחלב	685	13.9	7.1	14.7	11.9	12.5
טקסטיל והלבשה	1,023	11.7	18.2	14.7	17.8	18.7
נייר, הדפסה והוצאה לאור	288	11.0	11.4	14.6	5.0	5.2
כימיקלים	368	14.5	13.0	14.5	6.4	6.6
מוצרי מתכת	363	13.1	12.9	12.4	6.4	5.7
בשר, דגים ומוצרי שמן וחלב	361	13.8	16.2	11.2	6.4	5.2
יהלומים	339	27.2	22.0	10.0	6.1	4.4
מכונות וציוד חשמלי	228	19.7	28.9	9.8	4.1	2.9
זכוכית, קרמיקה מלט ומוצריהם	261	12.4	10.3	7.6	4.8	2.6
צמיגים	54	14.4	-7.8	7.6	1.0	0.5
מתכת בסיסית וצינורות	141	27.4	1.7	6.3	2.6	1.2
עור ומוצריה והנעלה	144	2.6	4.0	5.7	2.7	1.1
סך הכל	5,741	14.6	15.5*	13.9	100.0	100.0

* מקורות הנתונים של הסידרה אינם אחידים: הנתונים לשנים 1959 עד 1963, לקוחים מתוך "סקרי התעשייה" של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ואילו הנתונים לשנת 1964 מתוך "מדרי הייצור התעשייתי", אף הם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. נתוני הסקרים הם ערכים במהירים שוטפים, והערך הריאלי מחושב על ידי ניכוי הערכים הנומינאליים במדרי מחירים. בשנים 1959 עד 1962 היה שיעור הנידול הריאלי של סך הייצור התעשייתי, אשר נתקבל בדרך זו, שווה לנידול הריאלי בסידרת "מדרי הייצור התעשייתי". לעומת זאת, בשנת 1963 היה הנידול הריאלי לפי מדרי הייצור התעשייתי 14.6 אחוזים לעומת נידול בכך 15.6 אחוזים לפי נתוני הסקרים המנוכים.

ה מ ק ו ר : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ובנק ישראל.

ההגנה הפיסקאלית העניקה לייצור הנועד לשוק המקומי שער הגנה הגבוה בהרבה משער החליפין המוענק לייצוא. יתר על כן, השערים אשר נקבעו במסגרת ההגנה הפיסקאלית רחוקים מלהיות אחידים והם נעים בין 4 ל"י ל-11 בערך. הרוב המכריע של המוצרים, שעליהם לא הוטלו מכסים, הם מוצרים הנהנים מהגנה טבעית שהטלת המכס עליהם הינה נטולת משמעות, או חומרי גלם שאינם מיוצרים כלל בארץ. סולם שערים זה נועד להגן על המפעלים הפועלים בארץ.¹

במידת ההגנה המוענקת לייצור המיועד לשוק המקומי לא חל, איפוא, שינוי רב עם הנהגת הליברליזציה, שהרי הובטחה הגנה גם לענפים שיעילותם היחסית נמוכה.

מבחינת ההשפעה על רמת המחירים הכללית, יש הבדל רב יותר בין ההגנה המינהלית ששררה בעבר לבין ההגנה הפיסקאלית כיום. לאחר שהוסר המחסום המוחלט בפני יבוא, עשויה ההגנה הפיסקאלית לבלום עליית מחירים לאורך זמן, אם מחירי הייבוא אינם משתנים ואין מעלים את שיעורי המכס.

תפוקה ליום עבודה עלתה בשנת 1964 ב-6 אחוזים, שיעור העולה במקצת על הגידול ב-1963. שיעור גבוה זה מצביע על המשך העלייה בפיריון. שיעורי הגידול בתפוקה ליום עבודה בשלוש השנים האחרונות נעים בין 5 ל-6 אחוזים, לעומת 2 עד 3 אחוזים בתקופה 1958 עד 1961. העלייה בתפוקה ליום עבודה משקפת ודאי הן את הגידול בעתירות ההון בתעשייה והן שינויים טכנולוגיים. אולם, כפי הנראה, חל גם תהליך מיצוי אבטלה סמויה של גורמי ייצור – הון, עובדים ובפרט גורם המינהל.

במרכיב הייבוא של סך תפוקת התעשייה אין סימן למגמת שינוי. בעקבות השקעות אשר בוצעו לאחרונה – בעיקר בענף הכימיה הבסיסית – הוחל אומנם בייצור חומר גלם אשר עד כה יובא מבחוץ, אך היקפן היחסי של ההשקעות בענפים מחליפי יבוא הוא מועט מאוד, ואין ביכולתן להשפיע על מרכיב הייבוא הממוצע. יתר על כן, מרכיב הייבוא, הן בענפים הקשורים בהתרחבות הצריכה הפרטית והן באלה הקשורים בייצוא, הינו גבוה מן הממוצע, ולפיכך הוא משפיע באופן סותר.

רצוי לציין דבר נוסף. ענפי המישנה של הכימיה הבסיסית, אשר בהם חלה החלפת יבוא, נשענים בחלק ניכר מתפוקתם על הייצוא. בדיקת רשימת המוצרים המיובאים עד כה מחוץ לארץ שנתרכזה במיוחד בענפי המכונות והציוד העלתה, כי ברובם המכריע אין השוק המקומי גדול דיו כדי לייצרם ברמת הוצאות ברת-תחרות, מבלי להזדקק לשוקי יצוא בשיעור ניכר בתפוקתם. המרה רחבת היקף של יבוא על ידי מוצרים מייצור מקומי אינה אפשרית, איפוא, אלא בד בבד עם הגדלת הייצוא.

3. הייצוא

ערך הייצוא התעשייתי, לרבות יהלומים, היה בשנת 1964 281 מיליון דולר, לעומת 248 מיליון דולר אשתקד – עלייה בשיעור 13.5 אחוזים, לעומת 21.1 אחוזים בשנת 1963.

בקצב הגידול של הייצוא חלה, איפוא, בשנת 1964 האטה לעומת השנה הקודמת. האטה זו בולטת ביתר שאת בהשוואה לקצב הגידול, אשר שרר בתקופה שקדמה לפיחות. הגידול השנתי הממוצע בהיקף הייצוא התעשייתי, למעט יהלומים, בשנים 1959 עד 1961 היה 29.3 אחוזים לעומת 14.4 אחוזים בשנים 1962 עד 1964. בשנים 1961 עד 1963 היתה ההאטה בקצב הגידול נעוצה בייצוא התעשייתי, למעט היהלומים, ואילו בשנת 1964 הואט הגידול בשני הסעיפים הללו גם יחד.

¹ דבר זה הובטח על ידי הסדר משלים; מוצרים שהייבוא המתחרה בהם יעלה על 15 אחוזים מערך הייצור המקומי יובאו לדיון מחוזש. אירע רק מקרה אחד שבו עלה שיעור הייבוא על 15 אחוזים מערך הייצור המקומי והייבוא אומנם נחסם.

לוח י"ב-4

תוספת הייצוא התעשייתי, פו"ב, במחירים שוטפים, 1959 עד 1964

(אחוזים)

ממוצע שנתי								
1962 עד 1964	1959 עד 1961	1964	1963	1962	1961	1960	1959	
14.4	29.3	13.5	19.4	13.3	22.2	23.1	49.3	הייצוא התעשייתי, פרט ליהלומים
22.3	23.9	13.5	23.5	29.9	15.1	20.6	36.1	יצוא יהלומים
17.4	26.6	13.5	21.1	19.6	19.4	22.1	43.7	סך הכל

ה מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

התוספת הכוללת לייצוא התעשייתי הסתכמה ב-33.5 מיליון דולר, לרבות 14.1 מיליון דולר מן הגידול ביצוא היהלומים. יצוא היהלומים גדל בשנת 1964 בשיעור 13.5 אחוזים, לעומת 23.5 אחוזים בשנת 1963. נראה שייצוא היהלומים מוגבל על ידי היקף הביקוש לסוג היהלומים, שבו התמחה הייצור המקומי¹, ואשר הגיע בו ל-80 אחוזים מכלל הייצור העולמי. שיעורי הגידול הגבוהים אשר הושגו בעבר היו מוסברים, במידה רבה, בעלייה המתירה בחלקו של הייצוא הישראלי בכלל התפוקה העולמית של היהלומים, ואך חלק קטן יותר נבע מהתרחבות הביקוש הכולל ליהלומים.

לוח י"ב-5

תוספת הייצוא, פו"ב, של מוצרים עיקריים, 1964

(מחירים שוטפים)

הערך פו"ב (אלפי דולרים)		ההתפלגות באחוזים		האחוז המצטבר		שם המוצר
התוספת מ-1963 ל-1964	סך הייצוא ב-1964	מסך הייצוא	מתוספת הייצוא	מתוך סך הייצוא	מתוך תוספת הייצוא	
5,023	18,087	11.1	25.8	11.1	25.8	מוצרי פרי הדר
4,968	9,278	5.7	25.5	16.8	51.3	צמנט נחושת
3,137	9,772	6.0	16.2	22.8	67.5	חוטי כותנה
2,585	6,625	4.1	13.3	26.9	80.8	חוטים סינתטיים
2,266	7,714	4.7	11.7	31.6	92.5	אשלגן כלורי
1,996	9,444	5.8	10.3	37.4	102.8	דלק מזוקק
						סך הייצוא התעשייתי
19,423	162,881	100.0	100.0	100.0	100.0	למעט היהלומים

ה מקור: משרד המסחר ותעשייה, "הייצוא הישראלי".

¹ יהלומי מלס, שהם יהלומים מגודל בינוני.

הייצוא התעשייתי, פו"ב, 1963 ו-1964

(מחירים שוטפים)

העלייה או הירידה (-) לעומת השנה הקודמת				הייצוא ב-1964	הענף
1964	1963	1962	ממוצע 1958 עד 1961		
(אחוזים)				(אלפי דולרים)	
63.9	37.5	-9.3	40.2	18,725	מיכרות ומחצבים
51.1	2.9	60.3	-8.1	4,282	ייצור ותיקון כלי הובלה
38.4	31.6	24.8	12.3	18,087	מוצרי פרי הדר
33.4	1.3	-18.6	26.0	6,362	ציוד ומכשירי בית
32.6	-8.5	95.6	-2.3	773	עור ומוצריה והנעלה
28.2	15.3	25.1	48.4	30,373	טקסטיל, פרט להלבשה
21.8	110.5	86.3	—	9,570	זיקוק דלק
17.6	6.8	24.1	13.7	7,115	עץ בסיסי ולבידים
15.5	18.6	-2.5	60.4	17,293	כימיקלים
15.0	14.9	2.7	26.2	5,857	מזון, למעט מוצרי הדר
13.5	23.4	29.9	23.9	118,205	יהלומים
11.2	-12.0	8.0	39.6	9,396	הלבשה
11.2	-12.0	8.0	39.6	9,145	נייר, הדפסה והוצאה לאור
-0.7	24.1	62.5	52.1	3,470	מתכת בסיסית וצינורות
-3.3	32.1	-1.8	28.2	3,057	זכוכית וקרמיקה
-4.1	-11.0	17.8	13.8	8,430	צמיגים
-6.9	102.7	-27.2	42.9	1,844	גומי ופלסטיקה
-19.3	-33.3	-8.7	18.0	996	מלט
-22.5	-1.4	52.5	55.2	1,531	מכונות וציוד חשמלי
-43.6	54.6	24.0	128.1	10,558	מוצרי מתכת
*-92.7	*151.5	*500.0	*312.7	17	נגרות רהיטים ובניין
13.5	19.4	13.3	31.5	162,881	יצוא תעשייתי, פרט ליהלומים
13.5	21.1	19.6	28.4	281,086	סך הכל

* שיעורי שינוי על בסיס נמוך, ולכן נטולי משמעות.
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

הגידול המוחלט בייצוא התעשייתי, למעט היהלומים, היה 19.4 מיליון דולר. עיקר הגידול התרכז במספר מועט של מוצרים, אשר משקלם בכלל הייצוא הינו גדול, ושיעור הגידול בהם גבוה בהרבה מן הממוצע. הגידול המוחלט ביצוא צמנט הנחושת הגיע ל-5.0 מיליון דולר — עלייה בשיעור 115 אחוזים, לעומת השנה הקודמת. יצוא מוצרי ההדר עלה ב-5.0 מיליון דולר, דהיינו עלייה ב-38 אחוזים. יצוא חוטי הכותנה עלה ב-3.1 מיליון דולר, שהם 47 אחוזים. ייצור החוטים הסינטיים עלה ב-2.6 מיליון דולר שהם 63 אחוזים. יצוא האשלג עלה ב-2.3 מיליון דולר — עלייה בשיעור 42 אחוזים. סך התוספת המוחלטת ביצוא מוצרים אלה שווה בגודלו לתוספת הכוללת בייצוא התעשייתי, למעט היהלומים.

הרכב הייצוא בשלוש השנים האחרונות מורה כי הגידול בייצוא נשען על מספר ענפים הוולך ופוחת, ואילו היקפה ושכיחותה של הנסיגה המוחלטת בהיקף הייצוא הולכים וגדלים. בשנים הקודמות היתה העלייה בייצוא כללית הרבה יותר והיקפה היחסי של הנסיגה המוחלטת היה נמוך בהרבה.

שיעורי השינוי בהיקף הייצוא הינם שונים מאוד מענף לענף. השוני בין הענפים טמון, בעיקרו, בשינויים שחלו בתנאי ההיצע המקומי לשוקי הייצוא במשך שנת 1964; חלקם של הגורמים אשר פעלו לשינוי מצד תנאי הביקוש הינו זעום ביותר. כבשנה הקודמת, אף השנה, נשענו כל הענפים, אשר יצואם עלה בשיעור גבוה בהרבה מן הממוצע על שוקי יצוא כיעד עיקרי של תפוקתם. יחד עם זאת, בחלק מהענפים — אשר אף בהם תופס הייצוא חלק ניכר מכלל התפוקה, ובעבר נמנו על ענפי הייצוא המתרחבים — חלה נסיגה מוחלטת בערך הייצוא, לאחר שהגידול בהיצע לא הדביק את הגידול בביקוש המקומי.

יצוא תפוקת המיכרות והמחצבים גדל בשיעור גבוה של 64 אחוזים. עלייה זו מקורה בעליית מחירים בשיעור 23 אחוזים, ובגידול ריאלי של 33 אחוזים. שני מוצריו העיקריים של הענף הם צמנט נחושת ואשלג. מרבית העלייה במחיר הממוצע חלה במחירי צמנט הנחושת. עלייה זו הינה, כפי הנראה, ארעית, ובראשית שנת 1965 כבר הסתמנה ירידה. לעומת זאת עליית מחירי האשלג, ששיעורה כ-4 אחוזים, היא מגמה ארוכת טווח יותר.

הגידול הריאלי ביצוא צמנט נחושת קשור בחלקו בעליית כושר הייצור, אולם היקף הייצור מותנה במידה רבה בגורם מקרי — מידת עושרן של העפרות הכרויות. בניגוד לשנים קודמות, נתקלה הכרייה בשנים 1963 ו-1964 בשכבות, אשר תכולת הנחושת בהן היתה גבוהה במיוחד. קצב הגידול ביצוא האשלג מוגבל על ידי מימדי ההתרחבות של כושר הייצור של המפעל. העלייה המואצת שחלה בייצוא הגיעה לרמת שיא, שהיא תוצאת השקעות שעודן בעיצומן והיא עתידה ודאי לרדת לאחר השלמתן.

שני מוצרים עיקריים מסבירים את הגידול הרב שחל ביצוא הטקסטיל — חוטי כותנה וחוטים סינתטיים. יצוא חוטי הכותנה מוסבר בקיומו של עודף כושר ייצור, הנתמך — ככל ענפי הטקסטיל וההלבשה — על ידי שער אפקטיבי הגבוה משער מרבית הענפים האחרים. ההחשה בגידול הייצוא בשנה זו נעוצה, במידה רבה, בכך שרמת הייצוא בשנת 1963 היתה נמוכה במיוחד, מחמת הצטברות מלאי. בשנת 1964 הועלה שיעור הפרמיה הסמויה וחלה ירידה במלאי.

הביקוש העומד בפני יצוא מוצרים אלה במחירים הקיימים הינו גמיש עד למאור, אולם, יש לציין כי מורגשת תחרות מחריפה והולכת מצד ארצות יצוא אחרות, שהחשובה בהן היא הונג קונג והיא גם קובעת את המחירים.

שונה באופיו הוא יצוא החוטים הסינתטיים. הביקוש העולמי בענף זה נמצא בעלייה מתמדת ויש סימנים לכך, שאין הגידול בהיצע מדביק אותה. היקף הייצוא הוגבל אך ורק על ידי כושר הייצור של המפעלים המקומיים. מן הראוי לציין כי עיקר הגידול בסעיף זה נבע מסוג של חוטים, המיוצא לפי שער החליפין הרשמי.

יצוא הדלק עלה בשיעור 22 אחוזים, שיעור גבוה בהרבה מן הממוצע בתעשייה, אך יש בכך האטה רבה לעומת הגידול בשנה הקודמת, שהיתה צפויה מראש. כושר הייצור של בתי הזיקוק הוכפל כתוצאה מהשקעות רחבות, שנעשו בו בשנים האחרונות. עם תום השלב העיקרי של ההשקעות, חל הגידול הרב בייצוא בשנת 1962 ו-1963. למעשה היתה זו החזרת כושר הייצור למימדי שנות השיא שמלפני הקמת המדינה.

הענפים אשר נמנו עד כאן הם הבולטים ביותר, הן לפי הגידול המוחלט והן לפי הגידול היחסי, ביצוא תפוקתם. מבין ענפי הייצוא העיקריים נותר עוד לציין את הלבידים, שיצואם בשנת 1964 עלה ב-18 אחוזים, ויצוא ההלבשה שגדל ב-11 אחוזים — שיעור הנמוך מן הממוצע. יצוא הלבידים אינו נעשה בשער החליפין הרשמי. התמורה על כל דולר ערך מוסף בייצוא גבוהה משער החליפין הרשמי, וההפרש ממומן על ידי היטל על המכירות בשוק המקומי, באמצעות קרן השוואה.

הסדר זה מבטיח שסך הפידיון, בשני השווקים, יכסה את כלל ההוצאות, כולל רווח. כתוצאה מכך, הגידול בייצוא כפוף לגבול עליון, הקשור בשיעור הגידול בשיוק המקומי. מן ההכרח לציין, שהסדר טכני זה של מימון הפרמיה לייצוא מונע הרחבה נוספת של הייצוא.

הסדר זה גורם לעיוות הכרוך בהעלאת המחיר היחסי בשוק המקומי, הוזה במהותו לעיוות הנוצר על ידי מונופול. נוצרים גם הבדלים בשער האפקטיבי של הייצוא בין הענפים השונים, ואף בין מוצרים שונים בתוך אותו ענף. השערים נקבעו — כל אחד בפני עצמו — במסגרת משא ומתן עם המפעלים בענף, ובאופן זה הוענק עידוד יתר לענפים שיעילותם היחסית פחותה.

יצוא ההלבשה עלה בשנת 1964 ב־11 אחוזים, לאחר ירידה בשיעור 12 אחוזים בשנת 1963. מכאן שרמת הייצוא של 1962 טרם הושגה מחדש. התפתחות הייצוא בענף זה בשלוש השנים האחרונות מגלה האטה רבה. בין שנת 1958 ל־1961, היה הגידול השנתי הממוצע 40 אחוזים, בשנת 1962 ירד שיעור הגידול ל־8 אחוזים בלבד וכאמור, בשנת 1963 היתה נסיגה שלא הודבקה על ידי העלייה בשנת 1964.

למרות שייצוא מוצרי ההלבשה נעשה עד כה ברובו המכריע בעזרת בד מיובא, היה שער העידוד הניתן ליצוא זה גבוה למדי. מעתה נועד הענף לקלוט עודפי כושר ייצור של חוטי כותנה המיוצרים בארץ, שיצואם הישיר אינו כדאי ומחיר הדולר הנחסך בהם גבוה. יצואם העקיף של חוטי הכותנה המקומיים כתשומה במוצרי הלבשה עשוי לייקר עוד יותר את הערך המוסף ביצוא ענף ההלבשה.

יצוא מעילי גשם, בגדי ים ומוצרי סריגה אשר היווה בשנת 1964 למעלה משני שלישים מיצוא כלל ענף ההלבשה, היה נמוך בשנה זו, בכל אחד ואחד מהם, אף מן הרמה המוחלטת של הייצוא בשנת 1961. הסעיף היחיד שיש בו עלייה מתמדת — אומנם איטית — הוא מוצרי הלבשה מכותנה מיובאת. סעיף זה מהווה את השליש הנותר.

בחלק ניכר מן הענפים היה ערך הייצוא בשנת 1964 נמוך מערכו בשנה הקודמת. בין אלה מצויים ענפים שחלקם בכלל הייצוא ניכר ובעבר היווה הגידול המוחלט בהם גורם חשוב בכלל תוספת הייצוא. הירידה ביצוא הצמיגים כבר החלה בשנת 1963, וביצוא המלט בשנת 1962, ונובעת מהעלייה המהירה בביקוש המקומי, כשכושר הייצור של המפעלים הקיימים מוגבל. הירידה ביצוא הצינורות והזוכיות נעוצה במיגבלות הנובעות מן ההיצע המקומי — בשל השבתת הייצור בעת התקנת ציוד. גדולה במיוחד, הן לפי היקפה המוחלט והן לפי שיעורה, היא הירידה ביצוא מוצרי המתכת האחרים. בשנת 1963, לעומת זאת, היווה הגידול המוחלט בסעיף זה כ־27 אחוזים מכלל הגידול בייצוא התעשייתי, למעט היהלומים, אולם יצויין שייצוא זה אינו כפוף לשיקולים כלכליים גרידא.

4. ההשקעות

ההשקעות בתעשייה עלו בשנת 1964 בשיעור 8 אחוזים לעומת 17 אחוזים ב־1963¹. ההאטה משקפת ירידה בהיקף ההשקעות במחצבים. ההשקעות בענפי התעשייה, למעט המחצבים, עלו ב־1964 ב־12 אחוזים, בדומה ל־1963. מלאי ההון הריאלי עלה בשיעור של 10 אחוזים בערך. ההשקעה הכוללת בתעשייה נאמדה ב־470 מיליון ל"י בערך, במחירים שוטפים, והתחלקה כדלקמן: 18 אחוזים בענף המיכרות והמחצבים, 17 אחוזים בענף המזון, 16 אחוזים בענף הטכסטיל וההלבשה,

¹ לפי אינדיקטורים שונים נראה ששיעור עלייה זה מוטא כלפי מעלה. (ראה גם פרק ה' "השקעות"). אומדן ערך ההשקעות בציוד בכלל המשק נעשה לפי שיטת זרם הסחורות. אומדן ההשקעות בציוד בתעשייה הוא שארית המתקבלת לאחר ניכוי אומדני ההשקעה בשאר ענפי המשק, ובתור שכזה הוא כולל בתוכו גם את הטעויות בענפים האחרים. הוא גם עשוי לכלול סעיפים מההווים נכסי השקעה בענפים אחרים או בציוד בלתי מוגמר, המיובא להרכבה מקומית. הגידול בערך ההשקעות בציוד בסעיפים הניתנים לזיהוי כציוד בלעדי לתעשייה — מיבוא ומוצור מקומי כאחד — אינו עולה על 4 אחוזים.

12 אחוזים בענף הכימיה וזיקוק הדלק, וכ־37 אחוזים בענפים הנותרים. הרכב זה אינו שונה במידה רבה, לעומת השנים האחרונות. הרמה הגבוהה של ההשקעה בענף הטכסטיל נמשכת מאז שנת 1958. ההשקעה במחצבים הגיעה למימדים ניכרים לראשונה בשנת 1962, ובענף הכימיה — בשנת 1963, עם הקמת המפעלים הפטרוכימיים (ראה לוח י"ב-7)¹.

לוח י"ב-7

התפלגות מלאי החון, לפי ענפים, ב־1958, לעומת התפלגות ההשקעה ב־1962, 1963 ו־1964

(אחוזים)

הענף	ההשקעה			מלאי החון 1958
	1964	1963	1962	
מיכרות ומחצבים	18	22	36	5.3
מזון	17	15	15	13.5
טכסטיל והלבשה	16	17	17	14.1
עץ ומוצרי	3	2	3	5.9
נייר, הדפסה והוצאה לאור	3	2	2	5.2
עור והנעלה				2.1
גומי ופלסטיקה	4	3	2	2.6
כימיה וזיקוק דלק	12	15	8	19.9
מינרלים אל־מתכתיים	9	9	2	10.4
יהלומים			0	0.7
מתכת בסיסית	2	2	1	5.5
מוצרי מתכת	5	4	1	6.7
מכונות, מוצרי חשמל ושונות	7	4	2	4.8
כלי הובלה	4	5	11	3.3
סך הכל	100	100	100	100.0

ה מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה וכנק ישראל.

ההשקעה בהרחבת כושר הייצור של הפקת האשלג מהווה כ־75 אחוזים מכלל ההשקעות בענף המיכרות והמחצבים. ההשקעה בהקמת מחצבות אבן לבנייה ובהרחבתן נאמדת ב־15 אחוזים. בהיקף ההשקעות בענף מישנה זה חל בשנת 1964 גידול ניכר. הדבר נעוץ, כנראה, באיסור אשר הוטל על כריית זיפוזיף בחופי הים. מבין הסעיפים הנותרים יש לציין גידול ניכר בהשקעות במפעלי הפוספאטים והחרסית. עיקר ההשקעה בענף המיכרות והמחצבים מיועד להרחבת הייצע בשוקי הייצוא.

מתוך כלל ההשקעות בענף המזון, חלקן של ההשקעות במפעלי מוצרי ההדר הוא כ־25 אחוזים.

¹ התפלגות חושבה על בסיס מדידה ישירה של ההשקעות בענפי התעשייה, שערך הכולל הסתכם ב־310 מיליון ל"י. ההבדל בין האומדן שנתקבל בדרך זו לבין אומדן הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה גובע, בחלקו, מאי כיסוי, ובחלקו האחר — מן השוני שבין שתי שיטות המדידה (ראה גם עמ' 237, הערה 1).

בעיקר לשם הרחבת מפעלים קיימים. חלקן של סך ההשקעות במשחטות, בתי-קירור ומכוני תערובת נאמד אף הוא ב-25 אחוזים. כ-10 אחוזים מכלל ההשקעות הופנו להרחבת כושר ייצור הסוכר. החלק הנותר מתפזר על פני ענפי המישינה השונים של תעשיית המזון. הרחבת כושר הייצור של מוצרי ההדרים קשורה בעיקרה בשוקי הייצוא, ואילו שאר הענפים מושפעים בעיקרם מן הביקוש המקומי. בשנים האחרונות בולט במיוחד חלקן של ההשקעות בהקמת והרחבת משחטות, בתי קירור ומכוני תערובת.

היקפן היחסי של ההשקעות בענף הטכסטיל וההלבשה בשנת 1964 אינו נופל מזה של השנים האחרונות, אולם חל שינוי במשקלם של ענפי המישינה. בעוד שבעבר חלק ניכר מן ההשקעות היה מיועד להקמת מטוויות כותנה ולהרחבתן, הרי בשנה הנסקרת חלה בסעיף זה האטה ניכרת, שכבר הסתמנה אשתקד. בשנת 1964 לא הורחב כושר הייצור של המטוויות אלא במסגרת "תשלובות הטכסטיל"¹. ההשקעות בתשלובות הגיעו לכדי מחצית מכלל ערך ההשקעות בענף הטכסטיל וההלבשה והופנו בחלקן לתשלובות כותנה ובחלקן לתשלובות צמר. ההשקעה בייצור חוטים סינתטיים הגיעה לכדי 20 אחוזים. מרבית השקעה זו נעשתה במפעל אחד, שהקמתו החלה אשתקד. שאר ההשקעות בענף הטכסטיל וההלבשה התחלק בשיעור דומה, פחות או יותר, בין מפעלי סריגה, מנפסות כותנה ומפעלי תפירה.

הרחבה ניכרת חלה בשנים האחרונות בכושר הייצור של ענף הכימיה והדלק. ההשקעה בענף זה הגיעה למימדים ניכרים בשנת 1963, עם הקמת המפעלים הפטרוכימיים. בשנת 1964 נאמד חלקה של ההשקעה בענף מישינה זה ב-20 אחוזים. בשיעור דומה נאמד גם חלקן של ההשקעות בהקמת מפעל לייצור שמנים בסיסיים, וזהו גם אחוז ההשקעה בהרחבת בתי הזיקוק. מבין סעיפי ההשקעות הנותרים יש לציין הרחבה ניכרת בכושר הייצור של חומרי גלם בסיסיים לתעשיית הפלסטיקה, והשקעות במפעלי התרופות. כושר הייצור המורחב במפעלים פטרוכימיים ובייצור שמנים בסיסיים, עולה בשיעור ניכר על מימדי השוק המקומי, חלק מהתפוקה נועד להחליף יבוא וחלק אחר יופנה לשוקי יצוא.

בהשקעות בענפי הגומי והפלסטיקה ניכרת עלייה במשקלן של ההשקעות בהקמת מפעלי פלסטיקה בהרחבתם. השקעות אלה קשורות בעיקרן בביקוש המקומי. חלק ניכר מהן נעשה במפעלים, שתפוקתם משמשת תשומה לענף הבנייה. ניכר גם חלקה של ההשקעה בענף הצמיגים — כרבע מכלל ההשקעה בענף הגומי והפלסטיקה.

חלקן היחסי של ההשקעות בענפים הנותרים הוא מועט יותר. יש דימיון ניכר בין התפלגות זו של ההשקעות לבין הרכב מלאי ההון בשנת 1958.² חלו אומנם שינויים קלים במשקלם של ענפים שונים, אך הנתונים אינם מהימנים די הצורך, כדי לעמוד על שינויים אלה.

כ-25 אחוזים מכלל ההשקעה מקורם בהרחבת מפעלים קיימים. יש בכך שינוי לעומת 1963, שבה היוותה ההשקעה בהרחבת מפעלים כ-30 אחוזים, לעומת כ-70 אחוזים בהקמת מפעלים חדשים. המימון הציבורי הסתכם ב-30 אחוזים מכלל ערך ההשקעות בתעשייה. שיעור זה משתנה לא רק מענף לענף אלא גם ממפעל למפעל בתוך אותו ענף.³ קיים קשר בין שיעור המימון הציבורי לבין האיזור שבו מצוי המפעל. מתוך כלל ההשקעה במפעלים, שקיבלו מימון ציבורי, קיבלו המפעלים המצויים באזורי פיתוח כ-47 אחוזים מכלל ההשקעות כהלואה ממשלתית, לעומת 32 אחוזים במפעלים באיזורים אחרים. שיעורים אלה הם גדלים ממוצעים לכלל התעשייה, ואילו בתוך ענפי המישינה יש מקרים, שהשיעור הממוצע של המימון הציבורי במפעלים שאינם באזורי פיתוח הינו גבוה מן השיעור הממוצע לגבי המפעלים שבאזורי הפיתוח.

¹ "תשלובות הטכסטיל" היא מפעל המכיל בתוכו מחלקת טוויה ומחלקת אריגה. ברוב התשלובות אף מצויות מחלקות אשפזה ותפירה (קונפקציה).

² ראה מ. ברונו — "קשרי גומלין, שימוש במקורות ותמורות בפיתוח המשק הישראלי", ירושלים, 1962.

³ נתונים אלה מתייחסים לכלל המפעלים, אשר קיבלו הלוואות מה"בנק לפיתוח התעשייה".